

כבוד הבריות

[א]

חיוב לאפרושי מאיסורא

וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו: (במדבר פרק כה, ז)

(מסכת סנהדרין פב, א) וירא פנחס בן אלעזר מה ראה, שמואל אמר ראה (משלי כ"א) שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב. ופרש"י ד"ה שמואל - לפיכך הורה פנחס הלכה בפני רבו, ולא המתין ליטול רשות ממשה, שלא יראו הרואים וילמדו להתיר את הנכרית.

הרואה כלאים בשוק

מכח דרשא זו אמרו במסכת ברכות (יט, ב) אמר רב יהודה אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, מאי טעמא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חילול השם אין חולקין כבוד לרב.

ונחלקו בזה הרא"ש והר"מ האם מיירי דווקא במוצא בבגדו, או דילמא אפילו אם מוצא בבגד חבירו. דעת הרמב"ם (הלכות כלאים פרק י, כט) שאפילו בבגד חבירו, וז"ל **הרואה כלאים של תורה על חבירו** אפילו היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו עליו מיד, ואפילו היה רבו שלמדו חכמה, שאין כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה, ולמה נדחה בהשב אבדה מפני שהוא לאו של ממון. אבל דעת הרא"ש דווקא בבגדו ולא בבגד חבירו. וז"ל (בהלכות כלאי בגדים סי' ו) אי נמי בכלאים דאורייתא ודאי המוצא כלאים בבגדו אין חכמה ואין תבונה לנגד השם וצריך לפושטו אפילו בשוק, אבל אם אדם רואה כלאים בבגדי חבריו והלובש כלאים אינו יודע אין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג.

וכתב הב"ח לבאר דברי הרא"ש, דכיון דאין חיוב אמירה זו אלא מדרבנן, דאסמכוה א"ולפני עור לא תתן מכשול" (ויקרא יט, יד), גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה, ואין צריך לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו.

מקורו בברכות (יט, ב) גדול כבוד הבריות שדוחה [את] לא תעשה שבתורה, ומקשה הגמ' ואמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', תרגמה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור, אחיכו עליה לאו דלא תסור דאורייתא היא, אמר רב כהנא גברא רבה אמר מילתא לא תחיכו עליה, כל מילי דרבנן אסמכינהו על לאו דלא תסור ומשום כבודו שרו רבנן. ולכן סובר הב"ח שהיות והחיוב לאפרושי מאיסורא אינו אלא מדרבנן, במקום כבוד הבריות אין חיוב.

חיוב לאפרושי מאיסורא דאורייתא או דרבנן

בריש מסכת שבת תנן כמה ציורים של הוצאה, יש מהן חייב חטאת ויש מהן פטור אבל אסור ויש מהן פטור ומותר. וכ' הרא"ש (סי' א) דתרי בבי קמייתא דקתני בהן בעה"ב פטור והעני פטור (היינו כגון פשט העני את ידו לפניו ונתן לתוך ידו של בעל הבית, או שנטל מתוכה והוציא העני חייב ובעל הבית פטור) מפרש בגמרא (דף ג א) דפטור ומותר לגמרי משום דלאו מידי קעביד. וקשה והיכי קאמר דפטור ומותר לגמרי והא קעבר משום לפני עור לא תתן מכשול, וכמו מושיט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח. ואין לומר דהכא מיירי בכה"ג דאפילו אם לא היה נותנו בידו היה יכול ליטלו דהשתא ליכא משום לפני עור לא תתן מכשול כדמוכח פ"ק דע"ז (ו,ב) דמוקי להא דנותן כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח דקיימי בתרי עברי דנהרא, ולא היה יכול ליטלו אם לא שהושיט לו, דמ"מ איסורא דרבנן איכא דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. הרי לן שלפי הרא"ש החיוב להפרישו מאיסורא אינו אלא מדרבנן, כדברי הב"ח.

אבל מו"ר הגרא"ז עפשטיין זצ"ל הוכיח מהר"מ בספר המצוות (מצות עשה רה), שיש חיוב לאפרושי מאיסורא מן התורה. וז"ל הרמב"ם והמצוה הר"ה היא שצונו להוכיח החוטא, או מי שירצה להטוא, ולמנוע אותו ממנו במאמר ותוכחה. הרי לן להדיא שאפילו טרם שחטא יש חיוב להפרישו ונכלל במצוות עשה של "הוכח תוכיח את עמיתך". וכן הוכיח מו"ר זצ"ל ממש"כ הר"מ (הלכות דעות פרק ו,ז) הרואה חבירו שחטא, או שהלך בדרך לא טובה, מצוה להחזירו למוטב ולהודיעו שהוא חוטא על עצמו במעשיו הרעים, שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך. הרי לן שהר"מ חילקן לשנים, שתטא או הלך בדרך לא טוב, היינו ש"חטא" מיירי שכבר חטא ו"הלך בדרך לא טוב" היינו שהולך לעשות חטא ועדיין לא עבר.

כל זה דלא כמש"כ הגרי"פ פערלאו בפירושו לסה"מ רס"ג, שהר"מ ביד החזקה חזר בו ממש"כ בסה"מ.

ולפי"ז רצה מו"ר זצ"ל לפרש, שהר"מ והרא"ש לגבי כלאים, הולכים לשיטתם בחיוב תוכחה. שהר"מ לשיטתו שסובר שהחיוב לאפרושי מאיסורא הוא מן התורה, לכן אפילו במקום כבוד הבריות אין היתר, שרק על איסור דרבנן אפשר לעבור משום כבוד הבריות ולא איסור מה"ת. אבל הרא"ש שסובר שאין חיוב לאפרושי מאיסורא אלא מדרבנן, א"כ במקום כבוד הבריות אין חיוב, דגדול כבוד הבריות שדוחה וכו'.

וכבר העירו התלמידים דיש כאן חידוש גדול לומר שחיוב תוכחה מחייב לקרוע הבגד מעל חבירו, ולא רק לוכיחו בדברים, ואולי מיירי במקום שאינו מוכן להקשיב ולכן חייב אפילו להפרישו מאיסורא בידיים.

בעיקר דברי הרא"ש עי' שער הציון (סימן שמז ס"ק ח) שטוען שמה שכתב דרבנן, לאו דוקא הוא, לפי מה דאיתא בברכות (יט,ב) הרואה לחברו שהוא לבוש כלאים, [לפי גרסת הרמב"ם ופסק השולחן ערוך יורה דעה ש"ג] דצריך לפשוט אפילו בשוק, ומשמע שם בגמרא דלאו תקנתא דרבנן בעלמא הוא, ואם כן הוא הדין בעניננו, הלא מחוייב למחות בידו מן התורה כדי להפרישו מאיסור. ואיך סלקא דעתך שכשמזמין לו בעל הבית את החפץ להעני שיקח מידו, ועל ידי זה הוא מחלל שבת במלאכה דאורייתא, נהי דלאו דלפני עור לא שייך בזה כיון שיכול העני ליטלו בעצמו, על כל פנים הלא מן התורה מחוייב למונעו מאיסור. ונראה ליישב, דהיכא אמרינן לענין כלאים דמחוייב למונעו, היכא שיש בידו למנעו על ידי פשיטה וכהאי גוונא, אבל באין בידו למונעו לית בזה חיוב מן התורה, והכא מיירי דאינו יכול למנעו מליטול, וקא משמע לן הרא"ש דאפילו הכי איסור דרבנן יש היכא שהוא לוקח מידו, שהוא בכלל מסייע ידי עוברי עבירה.

מה שהק' השערי ציון מההיא דברכות, לכאורה לא ק' כלל, דרק לפי הר"מ שמיירי בבגד על חבירו יש להוכיח שחייב לאפרושי מאיסורא, אבל הרא"ש לשיטתו הרי ס"ל שמיירי בבגד של עצמו, א"כ אין הוכחה כלל שיש חיוב לאפרושי מאיסורא.

אבל לכאורה דברי השעה צ' צודקים, אע"פ שלפי הרא"ש אין ראייה מהגמ', דלכאורה יסוד החיוב של לאפרושי מאיסורא הוא מצד חיוב ערבות, וכן מבואר ברא"ש (ברכות פרק ג, יג) וז"ל שערב הוא בעבורם ועליו הוא להצילן מן העון ולפטור אותן מן המצות. א"כ הדרא קושיית השערי ציון לדוכתיה למה אין איסור אלא מדרבנן, וצריך לתרץ שמייירי שאין בידו לכופו.

לפני עור דרבנן או חיוב ערבות ותוכחה

מבואר בב"ח הנ"ל שהחיוב דרבנן לאפרושי מאיסורא הוי גדר של לפני עור, שכ' להדיא שאסמכוהו על לפני עור, דהיינו שיש כאן לפני עור מדרבנן. אבל לפי השערי ציון (הנ"ל) הפשטות הוא, שהחיוב דרבנן, הוא חיוב ערבות מדרבנן, שאע"פ שמדאורייתא אין כאן חיוב, משום שמייירי שאינו יכול לכופו, אבל מדרבנן אסור לסייע מדין ערבות. ויש עוד צד שחייב מדין חיוב תוכחה מדרבנן, שאע"פ שמדאורייתא אין חיוב אלא אחרי שכבר עבר, אבל מדרבנן חייבו אותו מדין תוכחה.

מסייע בגוי ומומר

ולכ' יש בזה נ"מ גדולה, דהנה בשולחן ערוך (יורה דעה סימן קנא, א) פסק המחבר שדברים שהם מיוחדים למין ממני עבודת כוכבים שבאותו מקום, אסור למכור לעובדי אותן עבודות כוכבים שבאותו מקום. וכ' ע"ז הרמ"א שי"א שהא דאסור למכור להם דברים השייכים לעבודתם, היינו דוקא אם אין להם אחרים כיוצא בו או שלא יוכלו לקנות במקום אחר, אבל אם יכולים לקנות במקום אחר, מותר למכור להם כל דבר. (מרדכי דפ"ק דע"ז) דהיינו שאינו עובר על לפני עור אלא "בתרי עברי דנהרא" פי' שאין העובר יכול לקחת האיסור לבד, אבל בחד עברא דנהרא אין איסור לפני עור. הרמ"א ממשיך ויש מחמירין, ונהגו להקל כסברא הראשונה, וכל בעל נפש יחמיר לעצמו. (ר"ן שם ובתוספות ואשיר"י והגמ"ר פ"ק דשבת לדעת הרב). הדעה השנייה סובר שאע"פ שאין איסור דאורייתא אבל איסור דרבנן יש, וזה שיטת הרא"ש שהבאנו לעיל.

וכ' הש"ך (ס"ק ו) דכל זה לדעת הרב, אבל לפעד"נ דלא פליגי דכ"ע מודים להמרדכי ותוס' בפ"ק דעבודת כוכבים דבעובד כוכבים או מומר שרי. והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן פ"ק דעבודת כוכבים מייירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור, וכדכתב הרא"ש שם דלא גרע מישראל קטן אוכל נבילות שב"ד מצווים להפרישו, כ"ש ישראל גדול, משא"כ בעובד כוכבים וישראל מומר שאינו חייב להפרישו. תדע שהרי כתב הרב בד"מ דדעת התוס' רפ"ק דעבודת כוכבים כדעת המרדכי שם דשרי, ול' הרא"ש רפ"ק דעבודת כוכבים הוא כלשון התוס' שם א"כ לפי דעת הרב יהיו דברי הרא"ש סותרים זה את זה. וכן רבינו ירוחם נתיב י"ז ריש ח"ו כתב כדברי התוס' רפ"ק דעבודת כוכבים ובנתיב י"ב ח"ג כתב כדברי התוס' רפ"ק דשבת אלא ודאי כדפירשתי. (ועי' בס' דגול מרבבה שם, שרצה לחדש שאפילו במי שעובר במזיד, אין איסור של מסייע לדבר עבירה)

ונראה שהשאלה האם יש חיוב מדרבנן בגוי תלוי בשני צדדים הנ"ל, שאם גדר החיוב הוא לפני עור דרבנן אז שייך גם בגוי, כמו שלפני עור דאורייתא שייך בגוי. אבל אם נאמר שגדר החיוב הוא מצד ערבות או תוכחה, אז לא שייך אלא בישראל, דזה פשוט שאין חיוב ערבות לגוים, שכל "ישראל" ערבים זה לזה, ולא לגוים. אבל יש לדון לגבי מומר, שצריכים ראייה שאינו ערב בשבילו, והש"ך הרי כתב שגם לומר אין איסור.

ועי' בזה בס' קו"ש (ביצה אות סו) שמצדד לומר שאלו שיצאו מכלל עמיתך לגבי תוכחה, אז יצאו ג"כ מחיוב ערבות. ועי"ש שלפי"ז א"א להוציא מומר ידי חובתו במצוות (היכא שהמוציא כבר יצא יד"ח) אבל אם נאמר שהחיוב הוא מצד תוכחה, אז יותר פשוט לומר שאין איסור מסייע. דיעוין בס' תנא דבי אליהו פרק יח (הובא בבב"ל ס' תרחה) וז"ל הוכח תוכיח את עמיתך ועמיתך

שהוא אוהבך ושהוא עמך בתורה ומצות אתה חייב להוכיח אותו, אבל לרשע שהוא שונאך אין אתה חייב להוכיח אותו.

ראיית הרא"ש מהדין של קטן אוכל נבילות

והנה הרא"ש הוכיח שיש עכ"פ איסור מדרבנן מהא דאפילו קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו כ"ש גדול שלא יסייע לו. וכבר תמהו האחרונים על הרא"ש שהרי אנן קי"ל שקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו. (ורק לספות לו בידים הוא דאסור) ונראה דמכאן מוכח שכוונת הרא"ש לחיוב ערבות או תוכחה מדרבנן, ומה שהוכיח מקטן, היינו שהסיבה שאנחנו קי"ל שאין ב"ד מצווין להפרישו אינו אלא משום שקטן אינו בר חיובא, אבל גדול שהוא בר חיובא יש חיוב לאפרושי מאיסורא. וזה ראיית הרא"ש שאם רואים שיש מ"ד שחייב להפריש קטן מאיסורא, אז נדון לומר שאפילו לדידן שאין חיוב היינו משום שאינו מחויב במצוות, אבל לגדול לכו"ע חייב. (ומ"ד שחייב להפרישו סובר שאע"פ שאינו מחויב במצוות, אבל מבואר בסנהדרין (נהב) דאפילו קטן שעובר עבירה מקרי "תקלה")

אבל ק"ק דלפי"ז ע"כ החיוב להפריש קטן מאיסור אינו אלא מדרבנן, ולא כן משמע ביבמות (קיד, א), דשם משמע שלומדים ממה שכתוב לא תאכלום, ודרשינן לא תאכלום, וכן ממה שכתוב אמור ואמרת, להזהיר הגדולים על הקטנים. שו"ר בקו"ש (שם אות סז) שרצה לפרש דברי שסובר כתוס' שיש נ"מ בין קטן שהגיע לחינוך לקטן שלא הגיע לחינוך. שאפילו לדידן דקי"ל שקטן אוכל נבילות אין ב"ד מצווין להפרישו, מודה בקטן שהגיע לחינוך שיש חיוב מדרבנן להפרישו מאיסור, ומזה הוכיח הרא"ש שכ"ש אסור לסייע לגדול.

אבל אם נפרש כדברי הב"ח שגדר האיסור של מסייע הוא לפני עור מדרבנן קשה, מה הראיה מקטן אוכל נבילות הרי שם אין כאן מסייע כלל, שאפילו לפני עור מדרבנן, צריך שיהא בו איזשהו שייכות של הכשלה.

אבל עלי' בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פא) שמפרש דברי הרא"ש שר"ל שכוונתו לספייה בידים, היינו דכמו שאסור לספות לקטן בידים ה"נ אסור לסייע לידי עוברי עבירה. ולדבריו לא ק' על הב"ח שיתכן שגדר האיסור הוא לפני עור וראייתו הוא מציוור של ספייה.

אבל עיקר דברי האחיעזר צ"ע שאיך רצה הרא"ש להוכיח מספייה בידים שהוא איסור מה"ת לאיסור מסייע לידי עוברי עבירה שאינו אלא מדרבנן. ואם הרא"ש היה סובר כהב"י שספייה בידים בשאר איסורים אינו אלא דרבנן ניהא, אבל זה דוחק גדול. ועי"ש שנדחק בזה וכ' שדוחק לומר דהוא משום דהרא"ש ס"ל דאיסור ספי' בידים אאמד"ר, אלא משום דלאו דלא תאכילום בקטנים מיירי, אבל בגדולים דיכולים לעשות בעצמם ואדעתא דנפשייהו עבדי ליכא גביה לאו דלא תאכילום. ורק משום לפני עור אסירי, ודוקא דקאי בתרי עברי דנהרא, ובלא"ה ליכא משום לפני עור רק איסור מדרבנן. היינו שהרא"ש מוכיח מספייה בידים של גדול, שאסור עכ"פ מדרבנן. אבל ק' שערבא דערבא צריך ערבא, מנ"ל שבאמת אסור לספות לגדול היכא דהוי תרי עברי דנהרא. ולדברינו ניהא, שמביא ראיה מזה שיש מ"ד שב"ד מצווין להפריש קטן מאיסור, והחולק אינו חולק אלא משום שקטן אינו מחויב אבל בגדול מודה.

הש"ך רצה להוכיח שיש חילוק בין ישראל לגוי, שאל"כ יש סתירה ברא"ש שבפ"ק דע"ז ס"ל שבחד עברא דנהרא מותר, ובשבת חידש שיש איסור, אלא ע"כ יש הבדל בין ישראל לגוי. ולדברינו ניהא שאם הגדר הוא חיוב תוכחה מדרבנן, מובן למה דווקא בישראל יש חליוב ולא בגוי. אבל מה שרוצה הש"ך לחדש שאין מחלוקת בין הר"ן והרא"ש להמרדכי, שהר"ן והרא"ש מיירי בישראל והמרדכי מיירי בעכו"ם, לכאורה דבריו תמוהים שזה לשון הר"ן (א, א בדפי הרי"ף) ודוקא דקאי בתרי עברי נהרא, עובד כוכבים מצד זה וישראל מצד אחר דכי לא יהיב ליה האי לא מצי שקיל. דיקא נמי דקתני לא יושיט, דלשון הושטה משמע שהוא אינו יכול לנטלו. ומיהו משמע דהני מילי לענין איסורא דאורייתא, אבל מ"מ מדרבנן מיהא אסור שהרי מחויב הוא להפרישו

מאיסור, והיאך יסייע ידי עוברי עבירה. משמע שהולך על מה שכ' לעיל דהיינו גוים, ובכ"ז כ' שיש איסור של מסייע. אבל לפי"ז צ"ע שהרי כ' שחייב לאפרושי מאיסורא וכו' ואי מיירי בגוי איזה חיוב להפרישו מאיסורא יש, שלכאורה בגוי שייך רק לפני עור דרבנן וזה לא מחייב להפרישו מאיסורא, וצע"ג.

[ב]

שב ואל תעשה וקום ועשה

חקירה בחילוק שבין שב ואל תעשה לקום ועשה

הגמ' בברכות (יט,ב) מביא מימרא דרב יהודה אמר רב שהמוצא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, משום שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', כל מקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב. ומק' הגמ' מברייטא שכתוב ולאחתו מה תלמוד לומר, הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו, ושמע שמת לו מת יכול יחזור ויטמא אמרת לא יטמא. יכול כשם שאינו מטמא להם כך אינו מטמא למת מצוה, תלמוד לומר ולאחתו, לאחתו הוא דאינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה. אמאי לימא אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה', שאני התם דכתיב ולאחתו וליגמר מינה שב ואל תעשה שאני.

וכ' רש"י וז"ל דברים רבים התירו לעקור דבר תורה מפני סייג ומפני כבוד הבריות, היכא דאינו עוקר דבר במעשה ידים, אלא יושב במקומו, ודבר תורה נעקר מאליו, כגון תקיעת שופר ולולב בשבת, וסדין בציצית, ודכוותיהו טובא ביבמות (דף צ', ב'), אבל מעקר בידים לא, והלובש כלאים עוקרו במעשה ממש, שהוא לובשו.

עי' בספר קו"ש (ח"ב בקונטרס דברי סופרים סי' ג) שמסופק בגדר החילוק בין שב ואל תעשה לקום ועשה, האם הפשט הוא שמצד אחד יש כבוד הבריות ומצד שני יש את העבירה, ולא יודעים מה לעשות, אז הדין שב ואל תעשה. או דילמא שההבדל הוא מצד חומר העבירה, דהיינו שעבירה שהוא עובר בקום ועשה, יותר חמור מעבירה שהוא עובר בשב ואל תעשה, ורק עבירה קלה נדחית מפני כבוד הבריות ולא עבירה חמורה.

ונראה שמלשון רש"י יש להוכיח כצד השני, שכ' דברים רבים התירו לעקור דבר תורה מפני סייג ומפני כבוד הבריות, היכא דאינו עוקר דבר במעשה ידים, משמע שיש כאן עקירה אלא היות ואינו עוקר במעשה בידים מותר.

ביאור בתוס' למס' שבועות

שמקרי קום ועשה מה שאחר עובר בקו"ע

שבועות (ל,ב) ואמר רבה בר רב הונא, האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לבי דיינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזיל. אמר רב שישא בריה דרב אידי אף אנן נמי תנינא מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול הרי זה לא יטול, הני מילי בממונא אבל באיסורא (משלי כ"א) אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' כל מקום שיש בו חלול ה' אין חולקין כבוד לרב.

הק' בתוספות בד"ה אבל באיסורא וז"ל תימה דהכא שב ואל תעשה הוא ובפרק מי שמתו בברכות (דף יט:): מוכח דשרי אפי' באיסור, דפריך גבי המוצא כלאים בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצוה משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני, וי"ל דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברים לכך שב ואל תעשה שרי, וכן לפשוט כלאים בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מינה, אבל הכא גבי עדות ליכא גנאי כל כך ולא שרי באיסורא אפילו בשב ואל תעשה. ועי"ל דכשעושין איסור על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה. והכא

כדפירש בקונטרס כגון שבאה אשה לפני חכם להתירה לינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי ובמונא שרי אפילו מוציאין ממון על ידו מבעליו שלא כדין.

וכ' בס' קו"ש בקוד"ס (סי' ג אות כח) שמדברי תוס' אלה מוכח כצד השני של החקירה הנ"ל, דאם הגדר הוא שבמצב של ספק שב ואל תעשה עדיף, איך אפשר לומר שמקרי קום ועשה הואיל והאשה עוברת בקום ועשה, הרי מצד העד הוא יושב ואינו עושה כלום. אלא ע"כ שהגדר הוא שאיסור שעוברים בקום ועשה הוי יותר חמור, וחיידש לנו תוס' שאפילו אם הוא אינו עובר בקום ועשה אלא משהוא אחר, עדיין יש את החומרא של קום ועשה, ואינו נדחה בפני כבוד הבריות. אבל א"כ נשאלת השאלה, למה באמת מקרי קום ועשה הרי הוא אינו עובר אלא בשב ואל תעשה, דהיינו שאינו מעיד. ונחלקו בזה הגרא"ו והקה"י בביאור דברי התוס', הגרא"ו מסביר עפ"י הגמ' בשבועות (לט, א) "וכשלו איש באחיו" איש בעון אחיו מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה. ומוקמינן שם כשיש בידם למחות ולא מיחו. היינו הדין דכל שבידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עון. א"כ אם האשה נשאת לאחר ונבעלת לו, הואיל ואצלה הוי עבירה של קום ועשה, נחשב כאילו הוא עבר על עבירה בקום ועשה, משום שהיה בידו למחות ולא מחה.

אבל הקה"י מסביר שאנחנו לא מסתכלים רק על הכבוד הבריות שלו מול העבירה שלו, אלא מסתכלים על העבירות של כולם, דהיינו שעדיף לו כביכול, לוותר על עבירה שנעשית בשב ואל תעשה בשביל כבוד הבריות, אבל לא בשביל עבירה שנעשית בקום ועשה. א"כ אם משהוא יעבור על עבירה בקום ועשה, אז אין כבוד הבריות שלו דוחה העבירה של חבירו. אבל התי' הראשון יכול לסבור שגדר שב ואל תעשה הוא, שבמקום ספק שב ואל תעשה עדיף, א"כ לא משנה שהאחר עובר בקום ועשה, העיקר הוא שהוא אינו עושה כלום.

ביאור נוסף במח' ר"מ ורא"ש

עי' בקה"י (שם) שעפ"י דברי התוס' יש לפרש פי' חדש במחלוקת ר"מ ורא"ש, האם חייב לקרוע בגד כלאים של חבירו. שהר"מ סובר כתי' השני של תוס', א"כ היות וחבירו עובר על איסור כלאים בקום ועשה (כמבואר בברכות שם שלבישת כלאים נחשב כקום ועשה, ומסביר רש"י ששב ואל תעשה מקרי שהוא יושב במקומו, ודבר תורה נעקר מאליו, אבל בלבישת כלאים הוא "לובש" כלאים, ואין דברי תורה נעקרים מאליו) אז אין היתר של גדול כבוד הבריות, שנאמר רק בשב ואל תעשה. אבל הרא"ש סובר כתי' הראשון ששב ואל תעשה וקום ועשה אינו תלוי אלא בו, וכאן הרי אינו עובר בקום ועשה רק אינו מוחה בחבירו שלובש כלאים.

שוגג או מזיד

מה שכתבו שלפי הרא"ש אינו חייב לקרוע כלאים מחבירו משום דהוי שב ואל תעשה, אינו נראה שזה שיטת הרא"ש. דהנה הרא"ש כ' שם וז"ל אי נמי בכלאים דאורייתא ודאי המוצא כלאים בבגדו אין חכמה ואין תבונה לנגד השם, וצריך לפושטו אפילו בשוק, אבל אם אדם רואה כלאים בבגדי חבריו והלובש כלאים אינו יודע, אין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו, דמשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג.

הרי לן להדיא בדברי הרא"ש שהחילוק בין הוא לאחר, אינו אלא שאצלו הוי מזיד, שהוא יודע שהוא לובש כלאים, אבל חבירו הרי אינו אלא שוגג בעלמא, ולכן אין העבירה שלו חמור כ"כ, ונדחה בפני כבוד הבריות. ויהיה נ"מ שאם חבירו יודע שהוא לובש כלאים, אז לפי הבנה זו ברא"ש חייב לקרוע הבגד מעליו, אבל לפי האחרונים היות ואצלו הוי שב ואל תעשה אינו חייב לקרוע מעליו.

שב ואל תעשה בדעת הר"מ

הנה הר"מ אחרי שכ' הדין שחייב להפשיט חבירו מהכלאים, שאין כבוד הבריות דוחה איסור לא תעשה המפורש בתורה, הק' וז"ל ולמה נדחה בהשב אבדה, ותי' מפני שהוא לאו של ממון. ואם

נאמר שהר"מ סובר כתי' השני בתוס', שהסיבה המחייב אותו להפשיט בגד חבירו בשוק הוא משום שעכ"פ חבירו עובר עבירה בקום ועשה, ואין איסורו נדחה מפני כבוד הבריות, א"כ מה ק' לו מהשבת אבידה הרי שם שב ואל תעשה גמור, שמתעלם מהאבידה. אלא משמע מהר"מ (ונדמה לי שראיתי כן בשאג"א) שמשום מה הר"מ לא פסק שיש חילוק בין שב ואל תעשה לקום ועשה, א"כ זה שס"ל שחייב להפשיט גם לחבירו אינו ק' כלל, ולא צריכים לחדש שנחשב קום ועשה בגלל שחבירו עובר בקום ועשה.

האם יש חיוב על הנואף להגיד לבעל שאשתו זנתה עמו

עי' בנו"ב (מהדורה קמא אורח חיים סימן לה) שדן על מי שהיה גר אצל משפחה והיה מזנה עם האשה של שנים. בסוף התחתן עם הבת וחזר בתשובה ונעשה מתמיד גדול וכו', עכשיו שאלתו האם הוא מחויב להגיד לחותנו שיפרוש מאשתו, שהיא אסורה עליו כסוטה.

וכ' הנו"ב שבדין זה נחלקו הרמב"ם והרא"ש, שהרמב"ם גורס בדברי רב יהודה המוצא כלאים בשוק, ואינו גורס בבגדו, וקאי על המוצא על חבירו כלאים בשוק שמחוייב לפשוט מעל חבירו נמצא אף שלגבי המוצא מיחשב זה שב ואל תעשה, מ"מ הואיל וגבי הלובש הוא קום עשה מחוייב זה לפשוט מעליו. והרא"ש גורס המוצא כלאים בבגדו וקאי על המוצא עצמו לבוש בכלאים בשוק, שמחוייב לפשוט מפני שהוא עובר בקום ועשה שהולך לבוש כלאים. ולכן פסק הרא"ש בהלכות כלאים שאם מוצא על חבירו כלאים בשוק, אם הלובש הוא שוגג לא מקרי לגביה קום עשה, ולגבי המוצא שרואהו לבוש ושותק הוא שב ואל תעשה. וא"כ נדון דידן הוא ממש דוגמא זו שהבעל שעובר בקום עשה ובוועל אשתו הטמאה הוא שוגג, וזה היודע מזנותה מקרי שב ואל תעשה שנמנע מלהודיע. וא"כ לדברי הרא"ש רשאי לשתוק מפני כבוד המשפחה, ולדברי הרמב"ם חייב להודיעו ולמנעו מן האיסור.

ועי"ש שרצה לטעון שאפילו לפי הר"מ אין חיוב להגיד לו, שרק היכא שיש חילול ה' יש חיוב, כדמשמע מלשון הגמ' **כל מקום שיש חילול ה'** אין חולקים כבוד לרב, אבל כאן אין שום אדם יודע שהאשה זנתה ונאסרה לבעלה רק זה הנואף, ואין כאן חילול השם כלל, וכיון שכן ישתוק מפני כבוד המשפחה. אבל בסוף מסיק שאפילו אם אין חילול ה' אין כבוד הבריות דוחה, ועי"ש שמוכיח מהא דדנה הגמ' לגבי מת מצוה, ושם אינו ידוע שיש לו מת מצוה א"כ אין חילול ה'.

להלכה, המחבר (יורה דעה סימן שג,א) פסק כהר"מ וז"ל הרואה כלאים של תורה על חבירו, אפילו היה מהלך בשוק, היה קופץ לו וקורעו מעליו מיד, ואפילו היה רבו. והרמ"א הביא דברי הרא"ש וז"ל, וי"א דאם היה הלובש שוגג, אין צריך לקרוע מעליו בשוק, דמשום כבוד הבריות ישתוק, ואל יפרישנו משוגג (טור בשם הרא"ש). א"כ טוען הנו"ב שלהלכה לכאורה אין חיוב להגיד, שהרמ"א פוסק כדברי הרא"ש.

אבל אח"כ חוזר הנו"ב וטוען שלאחר הדיוק בלשונו של הרא"ש נראה שגם להרא"ש מחויב להודיע. וזה לשון הרא"ש בהל' כלאים הביאו הבית יוסף ביו"ד (סי' ש"ג) וז"ל, וכתב עוד הרא"ש ירושלמי, הרי שהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים, תרין אמוראין חד אמר אסור וחד אמר מותר, מאן דאסר דבר תורה, ומאן דמתיר כר' זירא דאמר **גדול כבוד הבריות שדוחה את המצוה בלא תעשה שעה אחת**. הרי שגם המתיר לא התיר מפני הכבוד כי אם שעה אחת, דהיינו זה שלבוש בכלאים בשוק שתכף שיבואו לביתו יפשטנו מעליו ושוב לא ילבשנו כלל. אבל בנדון דידן שע"י שתיקתו של זה נמצא זה בוועל אשתו כל ימיו באיסור, ודאי שאין כבוד הבריות דוחה האיסור כל הימים אפילו להרא"ש.

ועי"ש עוד שאפילו אם נאמר שאי חיוב מצד העבירה, אבל מצד חיוב תשובה שלו, חייב לעקור תוצאת החטא, ובלא"ה לא יהיה לו כפרה, א"כ חייב להודיע לחותנו כדי שיפרוש מן העבירה. ועוד שחוקן מן העבירה שבין אדם למקום, הרי חטא בין אדם לחבירו, וחייב לבדש ממנו סליחה.